

6. Ha a probléma két héten belül sem oldódik meg, a DÖK segítő pedagógushoz kell fordulni.

7. A diákönkormányzatot segítő DT a gyermekek által választott vezetőjével megpróbál az elkövetkező három nap alatt érdemi választ szerezni.

8. Sikertelenség esetén az iskola igazgatójához fordulhat az érintett tanuló. Az iskola igazgatója legfeljebb két hét alatt megoldja, vagy:

9. az iskola nyilvánossága elé viszi az ügyet (iskolarádió, -újság, faliújság, iskolagyűlés, igazlító nap).

10. Az Országos Diákjóléti Irodához fordulhat.

11. Tájékoztatván szüleit, azok járnak el az ügyében:

- felkeresik az érintett pedagógust annak fogadóórán;
- az osztályfőnököt fogadóórán;
- az iskola igazgatóját fogadóórán;
- a soron következő szülői értekezleten a szülői fórum elé viszik az ügyet;
- az iskolaszék elé viszik az ügyet;
- az iskola fenntartójához fordulhatnak;
- a nyilvánossághoz fordulhatnak (média).

A tanuló eljárhat, a pedagógus és a szülő köteles eljárni az ügyben. A védettség értelmében a tanuló dönthet úgy, hogy ügyében közvetlenül vagy képviselő útján kíván eljárni.

PÁL TAMÁS

Kongatás félrevert harangokkal

Könyvek új vallási jelenségekről

A harangot többféleképpen lehet félreverti: készakarva, hogy hangja mást jelentsen, mint rendesen, és lehet alkalmatlanság miatt. Akár a szektákról és a kultuszokról, akár a New Age-jelenségről (vagyis az új vallási mozgalmakról, a továbbiakban: ÚVM) van szó a felvilágosításra vállalkozó szerzőnek nehéz dolga van, mert egyaránt szükséges a teológiai, filozófiai, történeti szociológiai, kultúrantropológiai és lelektani megközelítés, hogy csak a legnotsoabbakat említsem. Ha a feladatnak, mondjuk egy másfajta nézőpontokat is felvállaló teológus vág neki, aligha tudja biztos kézzel kiválasztani a kultuszellenes szervezetek támadó, valamint az ÚVM-akat védelmező és propagáló jellegű írások közül, mellől a tárgyialos, tudományos megközelítéseket. Úgyszintén nagyon nehéz megtalálni egy ilyen könyvben a tájékoztatás, az eligazítás és a hitvédelem, másfelől az érdekesség és szakszerűség helyes arányát. A recenziós feladata nem sokkal könnyebb, még akkor sem, ha vallásszociológiával is foglalkozik (de nem teológus, filozófus stb.). Magam is segítségre szorultam, és szerencsére kaptam is a Szent Ignác kollégium vallástudományi diákkörének tagjaitól (elsősorban Török Lászlótól és Solymosi Norberttől) az ÚVM magyarországi egyházainak és csoportjainak vezetőitől és tagjaitól, valamint Sály Gyulától, Tomcsányi Teodórától és Vekerdy Tamástól.

A New Age – keresztény szemmel

Gál Péter könyve a nagy sikerre való tekintettel – három hét alatt elkapkodták – „jelentősen javított és bővített” kiadásban jelent meg. Bővült, de nemigen mélyült. A szerző hatalmas anyagot mozgat meg, sokrétű tapasztalattal rendelkezik, műve mégis megle-

hetősen egyenetlen teljesítmény. Sok-sok eredeti szöveget olvas és elemez, ehhez képest – legalább is a jegyzetek erről tanúskodnak – elég keveset használ fel az ÚVM-kutatók legjelesebb képviselőinek műveiből. Szerepelnek viszont forrásai között a Nők Lapjában, a Képes Újságban és más hasonló orgánumban szereplő cikkek, interjúk. Talán csúsztatások is előfordulnak ebben a könyvben, ám reméljük, hogy csupán csúszkálások. Ezek eléggé gyakoriak, ami persze érthető, hiszen nagyon sikamlós a terep.

Már a könyv bevezetőjében is rengeteg minden kevereg-kavarog. Szörényi Levente és Hoppál Mihály, Rudolf Steiner és Zsuzsa Budapest (utóbbi Amerikában élő magyar származású boszorkány), a Családi lap és az Új Elixír, a Bánréti-féle program tankönyvében a varázslatokról író Kelemen Péter és Pap Gábor Csontváry-elemzései mind-mind „New Age-jelenség” címen. A hazai előfutárok között pedig – egy király, egy huszár alapon – Nemere István, Hernádi Gyula, Hamvas Béla, Popper Péter és Szepes Mária. A vezető nyugati New Age-ideológusok között pedig felbukkan Karl F. Weizsäcker is.

Megnyugtató teljesítmény *A New Age megértése* című fejezet. Mint vallást jellemezve (összevetve a keresztény vallással, ami lehetséges, de eléggé kockázatos eljárás) a szerző itt megállapítja, hogy a New Age (a továbbiakban NA) Isten helyébe az erőt, a teremtető-teremtett viszony helyébe a monizmust, a megtérés helyébe a tudatátalakítást, az ima helyébe a pozitív gondolkodást, az evangéliumi egyszerűség helyébe a megdagodást, az Istenben való bizalom helyébe az önbizalmat, a törvény helyébe az intuíciót, a megváltás helyébe az önmegváltást teszi, s emelet még a szinkretizmus, a panteizmus, és a világ gyógyításának felvállalása is jellemzi. Ezután harminckét jellemző jegyet sorol fel a szerző azzal, ha ebből 3-5-öt felfedezünk valahol, ott az NA szellemiség legalábbis jelen van. Nos, próbáljuk meg. Vajon kijön-e a következő, nem három-öt, hanem nyolc jegyből az NA szellemisége: panteizmus, lázadás külső tekintéllyel szemben, a tudatalatti hatalma, a homoszexualitás igenlése, a feminizmus támogatása, meditáció, bibliai részletek önkényes átértelmezése, Jézus lefokozása. Ugye, kedves olvasó nem jön ki?

Még gyengébb lábakon áll az NA elterjedésének történelmi és emberi feltételeivel foglalkozó fejezet, például azzal a szekularizáció-meghatározással, amelynek az a lényege, hogy a nyugati kereszténység védelmi helyzetbe került, s engedményeket tett a világnak, vagy azzal a megállapítással, hogy a „szorongó lelki üresség szomjasan issza be a panteista tao, a hinduizmus, a buddhizmus és a monista okkultizmus tartalmait. Ebben a folyamatban válik szemünk előtt a monista liberálissá, sőt anarchistává. Akár csúsztatott, akár elcsúszott itt a szerző, bizony nehezen védhető pozícióba került.

Az NA gyökerei között az ókori gnoszticizmus, a szabadkőművesség, a teozófia és az antropológia, a jóga és a guruizmus, az okkultizmus és a mágia, valamint a modern pszichológiai iskolák, illetve Jung szerepelnek. A gnózisban otthon van a szerző, a többi területen el-elcsúszik. A szabadkőművességről – mint zsidó-keresztény kinyilatkoztatásmentes humanizmusról – írottakban a tények előítéletekkel, másod-harmadkézből vett információkkal és rémképekkel keverednek, valamint olyan – bizonyos hazai politikai megnyilatkozásokból is ismert – mítoszokkal, mely szerint ők azok akik a Világbankon, a Nemzetközi Valutaalpon, az amerikai Külkapcsolatok Tanácsán, az ENSZ-en stb. keresztül hatnak világszerte. Eléggé vakmerően leegyszerűsítő, s nem kellőképpen bizonyított kijelentés, hogy „Rudolf Steiner szubjektivizmust, etikai individualizmus és erkölcsi relativizmust hirdet”. Nem tartom lovagias eljárásnak azt, amikor a Steiner-szöveg-elemzésbe a szerző ilyen mondatokat csempész: „Ezeket a nézeteket egy sokkal rövidebb tétel formájában találjuk meg egy kevéssel fiatalabb kortársának, Aleister Crowley-nak, az 1947-ben meghalt híres európai boszorkánymesternek a jelszavában: Tégy, amit akarsz!”

Ami az NA definícióját illeti, fogalma a „modern áltudományos szinkretista álvallás”, a specifikumok, pedig a monizmus, a panteizmus, a gnózis, a mágia, az okkultizmus, a keresztényellenesség és világuralom. A gnózis, a monizmus és a panteizmus a neves NA-kutató E. Miller meghatározásában is szerepel, ám szerinte az NA szervezetek, egyházak és egyének laza szövésű metahálózata, inkább spiritualitás, mint vallás. A jellemző jegyek közé pedig odasorolja az intuíciót, az evolúciót és a reinkarnációt is. A Szekta-e az NA kérdésre felelve Gál Péter megemlíti, hogy – és ez újabb csúsztatás vagy elcsúszás – elég sok olyan irányzat van benne melyek szektáknak nevezhetők s melyeket

egyes országokban destruktív szektáknak minősítettek, majd megemlíti a Krisna-tudatúakat is, akiket, ugye a magyar parlament félrevezetett képviselői is destruktívnak minősítettek. Ez esetben az is vitatható, hogyan kerül az NA jelenségbe ez az egyház, melyre egyáltalán nem jellemző az *Új korszak* várása, s a komolyabb szakkönyvek nem is sorolják az NA-jelenség körébe. Egyébként is talán túl sok minden került ebben a könyvben az NA-be. Nem hinném, ugyanis, hogy itt lenne a helye a számmisztikának, a Hat-ha-jógának, az ezoterikus zenének, a tenyérjósálsnak, a telepáciának, hogy csak néhányat említsek a terjedelmes kataszterből.

Ezután előbb a józan ész, majd a kinyilatkoztatás mérlegére kerül az NA, és ezek a fejezetek a jobbak közé tartoznak, aztán a *Csoportok, eszmék, iskolák* fejezetben megint csúszkálás következik. Alig hiszünk a szemünknek, amikor azt olvassuk, hogy a krisná-sok család- és gyermekellensége a szerzőt a hitleri és a kommunista nevelési célkitűzésekre emlékezteti. Ez már több, mint lovagiatlanság. Ez már inkább szektásság. Hemzsegnek a hibák a többi fejezetben is. Így például a Transzcendentális Meditáció (a továbbiakban TM) nem Maharishi találmánya, hanem több ezer éves módszer. Nem igaz, hogy nem sok szó esik Istenről Maharishi szövegeiben, aki szerint Istenről beszélni jó! A TM nem elmélkedési technika, hanem túljutás a gondolaton, a gondolat lecsendesedése. A TM során nincs mantra vibrálás, a szidhi tökéletességet jelent és nem démont, és így tovább. Azt a megjegyzést pedig, hogy a „A TM nagyméretű szervezeteinek bevétele szépen növekszik, de a földi paradicsom egyre késik”, a könyv e fejezetét kéresemre áttanulmányozó TM tanár így kommentálta: „A mozgalom minden bevételét az oktatás, az egyetemek fejlesztésére fordítja. Azon dolgozunk, hogy a földi paradicsom megvalósuljon, és még az ellendrukkereknek is jobb legyen az élete. A könyv alaposabb lektori beavatkozást érdemelt volna. Az írása hangulatában szemernyi keresztény szeretetet nem tartalmaz.”

A *Dianetika* című fejezetben azt írja Gál, hogy „Hubbard-t kiutasították Amerikából, csoportjai többfelé betiltották”. A Dianetika szerzőjét, a Szcientológia Egyházának alapítóját sosem utasították ki az Amerikai Egyesült Államokból. Csoportjait valóban több helyen betiltották, de ezek a betiltások a bíróságok előtt mindenütt jogellenesenk bizonyultak. „A nagy pénzek, nagy visszaélések, nagy botrányok mozgalmának is nevezhetnénk a szcientológiát. A vádpontok mindig ugyanazok: bünszövetkezés, adócsalás, döntésre képtelen személy behálózása, erőszak, az orvosi gyakorlat jogosulatlan üzése, pénzügyi visszaélések” – írja Gál Péter de azt nem teszi hozzá, hogy ezeket a pereket rendre az Szcientológiai Egyház nyeri meg. (Megjegyzem, a legutolsót Olaszországba, 1995. februárjában.)

Hogy hogyan kerül ebbe a fejezetbe az akupunktúra, arra könnyebb válaszolni, hiszen a *Természetgyógyászat* is ott „szégyenkezhethet” a Tűzönjárás és a Sátánizmus fejezetek között, de arra már aligha van válasz, hogy mit keres itt a Csoportdinamika. Már az is nagy merészség, hogy Gál a keresztény körökben rossz hírben álló New Age fogalomhoz egy újabb eddig még „semleges” fogalmat kapcsol, hiszen a pavlovi kondicionálás elvei itt is hatnak. E fejezet szerint a csoportdinamika lényege az, hogy az avatott orvos, felhasználva az egyén vágyait ráhangolja őt a kívánt tudattartalmak befogadására. Ugyanakkor a csoportdinamika fogalomnak számos fontos aspektusát nem is érinti a könyv, például azt, hogy a csoport egyensúlyra törekvő rendszer, mely önszabályozással igyekszik ezt az effektust elérni, valamint hogy tagjainak kölcsönös függősége állandó feszültséget, viselkedésszabályozó pszichikus mezőt teremt, s ezek a személyek a csoport céljától, kereteitől, vezetőjétől függően más és más formában nyilvánulnak meg.

A *határesetek* fejezetben *Makovecz Imre, Molnár v. József, Oláh Andor és Jankovich Marcell* is szerepelnek. No comment.

Bár Biblia alapján és A New Age eszközei a hit mérlegén címő fejezetekben kevesebb a csúszkálás, elgondolkodtató, hogy a sem a Biblia alapján, sem a hit fényénél nem vesz észre a szerző semmi olyasmit az NA-ben, amit mégis csak értéknek lehet tekinteni benne, olyan komoly katolikus teológusoktól, mint például *Alexander Ganoczy*, aki arra szólít fel minket, hogy „tanuljunk bátran a geomantika, az asztrológia, a buddhizmus és a tao természet tiszteletéből”. Számomra úgy tűnik, hogy Gál Péter még a pápánál is pápább akar lenni, hiszen II. János Pál az NA-ben megjelenő gnosztikus nézetekről – cseppet

sem hízelgően, de Gálnál jóval tárgyilagosabban azt mondja, hogy a „gnózis sosem hagyta el a kereszténységet, mindig együtt élt vele, olykor filozófiai irányzat formájában, de inkább vallási vagy hamis vallási módozatban, bár soha nem vallotta magát szembenállónak azzal, ami a kereszténység lényege.”

A *Végezetül* című fejezetben a szerző *Emilio Tardif* domonkos szerzetest idézi, aki szerint „Az evangéliumot a Szentlélek sugalmazta, a New Age-t pedig a Sátán”. Amennyiben egy Isten és egyetlen emberi faj van, és Istenhez többféle út, többféle nyelv vezet, akkor az előbbi állítás nehezen védhető, nem is beszélve arról, hogy a Szentlélek – mint tudjuk *Szent Páltól* – ott fej, ahol akar. Ezek után meglepően nagylelkűnek mutatkozik a szerző, hiszen jó pontokat is ad az NA-nek. Az ember az NA által is eljuthat oda, hogy legalább foglalkozni kezd lelkével (Hogy is van ez? – kérdezhetnénk. A sátán segítségével?) támogathatja a nemzetközi felelősségtudatot, pozitív önkép felismeréséhez segíthet.

Am mindehhez Gál gyorsan hozzáteszi: „Nem állítható azonban, hogy ezek és egyéb előnyei gyökresen ne lennének meg a keresztény világszemléletben. Ezt olvasva még élesebben érezzük a könyv nagy adósságát: nem tért ki arra, mit jelent az NA az általa érintettek (köztük keresztények) számára, miféle hiányokat akar és tud pótolni, ha időlegesen és tökéletlenül is.

Katolicizmus és kultuszok

Tarnay Brúnó könyve ugyancsak második javított átdolgozott kiadásban jelent meg. Tarnay Brúnó munkásságát és személyiségét igen magasra értékelem sokat tanultam tőle, e témában is. Nagyon fontos és nagyon problematikus könyve első kiadása után hosszasan beszélgettünk, s ő példamutató nyitottsággal és megértéssel fogadta csak barátainak kijáró kritikámat. Akkor arra kértem, ne siesse el a második kiadást, alaposan dolgozza át könyvét. Több oka is lehet annak, hogy ez több vonatkozásban nem történt meg. Az egyik nyilván a szolgálat attitűdje, az, amit az előszóban is megemlít: „meghívások határokon belül és kívül az óriási kereslet, s az „aggódó hozzátartozók könnyei”. Tarnay akkor is nagy szolgálatot tett volna, ha csupán teológiai reflexiót ad a mienket komolyabban érintő új vallási áramlatok alapszövegeire, ám – miként Gál Péter – ő is igen széles frontot nyitott, rövid idő alatt egy szál magában alig teljesíthető feladatot vállalt. A kevesebb sokkal több lehetett volna. Ez egyébként a *Távlatokban* e könyvről megjelent, s most csak kivonatossan ismertetett, illetve szérben ki is egészített recenziómra adott (és jelentősen lerövidítve megjelentetett) válaszából is kitűnik: ebben ugyanis elmélyülten foglalkozik Rudolf Steiner antropozófiájával, míg könyvében éppen csak érinti azt. Ha valaki Tarnayt igazán alkalmasnak tartom arra, hogy alaposan szemügyre vegye az antropozófiát.

Könyve alapállása rokonszenvesebb, mint Gál Péter könyvéé, s ezt egyértelműen érzékeltetik a következő idézetek is: „keresztény szellemben mindenkivel lehetséges a párbeszéd” „a destruktív kifejezés még politikai körökben is visszatetszést keltett” „a vallásos érzület és hajlam emberségünk egyik legveszélyeztetettebb sajátsága” „a visszasságok, ferdeségek fellelhetők a történelmi egyházak vagy az ún. szabadegyházak történeti formáiban is” „az új a vallási áramlatok kihívást, figyelmeztetést jelentenek az igehirdetés, a lelkipásztorság számára” „a katolicizmus ezekben az áramlatokban is felismeri azt, ami tapogatózó keresés”. Nem eretnekezik, nem bélyegez meg Tarnay nem kiált rendőrért, a jó és a rossz gyümölcs megkülönböztetésre a katolicizmust mint egyetemességet és az „ép, fogékony emberi szívet és elmét” elegendőnek tartja. A könyvnek ez a bevezető része mintaszerű. Jól tapogattja ki Tarnay a szellemi gyökereket (a gnózisban, az emanációs panteizmusban, a mágiában stb.) és mindenestül egyet lehet éltetni a záró diagnózissal is: „Életünk s világunk torzulásaira hevesen, gyakran patológiusan reagálunk”. „Létezésük szimptóma: beteg társadalmaknak, beteg egyházi és világi intézmények működésének tünetei” és azzal sincs vitánk, hogy a részletes elemzést csak interdiszciplináris kutatással lehet adni.

Bajunk „csak” azzal lehet, ami a könyv eleje és a vége között, illetve a teológiai reflexiókon kívül van. Ez alól bizonyos fokig kivétel a *Mit keresnek az emberek, mit nyújtanak*

a *szekták* fejezet, amely ha nem is makulátlan, de legalább valamelyest pótolja a mind-ezideig hiányzó, megfelelő szociológiai, szociálpszichológia megkezelítésű műveket.

Tarnay felsorolja ugyan a magyarországi új vallási áramlatokat, ám az ezek közül legdinamikusabban tért hódító Hit gyülekezetéről alig-alig esik szó. Majdnem húsz oldal jut a Családra (ami bizonyos mértékig magyarázható, hiszen ez a mozgalom sok tekintetben az „állatorvosi ló” szerepét játsza), ám a hazánkban sokkal nagyobb hatású Krisna-tudat mozgalomra csupán egy oldal jut (ráadásul tele hibával), pedig ez esetben Tarnay-nak módja lett volna a kultúrantropológus *Tasi István*nak a Krisna-vallást és a kereszténységet összehasonlító könyvecskéjére is reflektálni. A tűrhetően tájékoztató bemutatások mellett olyanok is akadnak könyvben, melyekben sok hiba található.

Az Antropozófia című fejezetben Tarnay szerint Rudolf Steiner célja „a titkos tudás (nem a hit!) útját megmutatni az érzékek feletti világgal való kapcsolat révén”. Azt állítja magáról, hogy áttanulmányozta az Akasa-krónikát, mely a világ és az ember történelmét evolúcióját tartalmazza. A név más változatban is szerepel: Agasaként a hétezer évvel ezelőtt reinkarnálódott egyiptomi bölcs nevéként, „akivel *Ruichard Zenor* lelkész telefonbeszélgetést folytatott.” Rejtély, hogyan kerül Agasa Akasához, s mi köze ennek Steiner-hez, hiszen az indiai Akasa-krónika kifejezés egyszereűen arra utal, hogy a világban megtörtént dolgok mögött álló szellemi teremtmény erő révén bepillantást lehet nyerni teremtet világunk múltjába. A következő bekezdésben szereplő hét helyett Steiner háromszor hét korszakot különböztet meg, s korszakai semmiféle ellentétben nem állnak azzal, amit akár a történelemből, akár a földtörténetből tudunk, inkább *Teilhard de Chardin* gondolatmenetéhez hasonlítanak. Igen megelepő Tarnaynak az a kijelentése, hogy „Steiner embertanáránem érdemes sok szót vesztegetni”, ugyanis sok ponton mutat ez az antropológia megfelelést *Arisztotelész* és a középkori skolasztika ember-képével. „A Waldorf-iskolában nem hitoktatás, sőt nem is vallásoktatás folyik” – írja elismerően, ám elhallgatja, az ún. szabad hitoktatást a felekezeten kívülieknek szervezik, ez pedig Európában elsősorban a kereszténységbe ad bevezetést. Szó sincs arról, hogy a Waldorf-iskolák „idealisztikus célkitűzése, hogy azt az állítólagos képességet kell a fiatalokban kibontakoztatni, amellyel az érzék-feletti világ elérhető”, hanem – ahogy a pedagógia kiváló magyar képviselője írja – éppen „legyökereztetni őket a földi világba”, s ebbe még az üzleti levél megfogalmazása is belefér. Egyáltalán nem utasítja el a fejlett oktatási módszereket, de a legfejlettebbnek a személyes hatást tartja, lélektől lélekig. Szó sincs itt a második fázisban a gyermek éntudatának kialakításáról, mint célról, sem arról, hogy a harmadik az erkölcsi nevelés ideje lenne. Szó sincs önkényes *Biblia*-fordításokról, nem igaz, hogy a gyerekek saját szavukkal imádkoznak. A furcsa hangzású „éter” és „asztrál” kifejezéseket Steiner valóban a teozófus köröktől vette át, ám később maga nevezi azt teozófus folvajnyelvnek. És így tovább.

Sajnos, az antropozófiával foglalkozó öt oldal nem az egyetlen „peches” részlete a könyvnek. Sok a hiba a Szcientológiai Egyházra vonatkozó oldalakon is, amely a nem szerencsés „*Destruktív kultuszok*” című fejezetben kap helyet. Ami a szervezet katonai jellegét illet, ebből csak a tengerész-egyenruha igaz. Pontatlan a kulcsfogalom, a Thetani leírása, ugyanis ez maga a személy, az én. „A kritikát gyakorlóval szemben nincs kímélet: társadalmi megbecsültségét és hivatali pályáját meg kell semmisíteni. Erre szolgál a piszkos trükkök módszere” – írja Tarnay, ám számomra úgy tónik, inkább arról van csak szó, hogy fényt derítenek arra, ha egy kritikus nem mond igazat, és ezt természetesen dokumentálják is. Tarnay hosszan idézi a Szcientológiai Egyház elleni pereket, de nem említi a megnyerteket, s elfelejti megemlíteni, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a Szcientológiai Egyház is megkapta az adómentességet.

A Családot – amellyel igen részletesen foglalkozik – meglehetősen statikusan mutatja be, pedig ez az ÚVM sokféle stádiumon ment át. Berg tanításait és a Család gyakorlatát is a „trial and terror” módszer jellemzi: sok mindent próbáltak ki, és szüntettek be. Jelenősen változott a külvilághoz való viszonyuk és belső szervezeti felépítésük is. Ebben az ÚVM-ben semmiképpen sem jellemző a lelki terror, a csatlakozást ma már hosszabb – akár éves – várakozás előzi meg, szó sincs már szabadidő-megvonásról és a gyerekek testi fenyegetéséről sem. Az alapító gurutól idézettek többsége a Család militáns korszakából való. Elgondolkodtató az, hogy a Családban nevelt gyerekek állapotáról szóló pozitív

nyilatkozatok a szerző szerint túlságosan általánosak, nem teljes értékűek, pedig éppen a témával foglalkozó pszichológusoktól származnak.

Eléggé sikerületlen a könyvben az NA-jelenség „bemutatása” is. „Keletkezése összefügg a hatvanas évek diáktüntetéseivel és a kaliforniai ifjúsági mozgalmakkal” – írja róla a szerző, helyesen, de nem mutat rá a hippizmus és az NA közötti igen lényeges eltérésekre. A hagyományos szekták „rendbe szedése”, tipológiája is hiányzik, pedig a szakirodalomban erre jó néhány reményteli kísérlet olvasható. Nagyon hiányzik az „agymosás” – kérdés megfelelő tárgyalása, a *Viták* című fejezetben pedig nagyobb teret és hangsúlyt kaphattak volna az új vallási áramlatokat joggal sértő előítéletek és az emberi jogokat sértő támadások, amelyekben hazánkban sem volt hiány a történeti egyházak részéről sem.

A *Felhasznált irodalom* jegyzéke önmagáért beszél egyenetlenségével, esetlegességével és hiányaival, mert az abban szereplő nagyon fontos művek mellől további nagyon fontos művek hiányoznak belőle, elég csak a vallásszociológia élő klasszikusainak *E. Barkernek* vagy *B. Wilsonnak* a nevét említeni. Sok mindenben nem is annyira a szerzőt, mint a kiadót terheli a felelősség, például a lektor mellőzése miatt is. Úgy tűnik, hogy ez esetben Tarnay nagyon magára maradt, nem állt mögötte műhely, pedig az egyébként remek könyvek is közrebocsátó Bencés kiadó tanulhatott volna a szerencsétlen *Balducci*-könyv (Sátánizmus és rockzene) szakmai kudarcából.

Szekták

A Szekták című füzet egy semlegesnek tűnő szervezet, a Budapesti Ismeretterjesztő Társulat kiadványa amely a CLARITAS (Dokumentációs és információszolgáltatási központ a társadalom ellenes kultuszokkal szembeni védelemre) programja keretében jelent meg, a kötet alapjául pedig a *Les Sectes en France* szolgált, míg a belső borítón a könyv készítői köszönetet mondanak annak a *Németh Gézának*, aki ebben a kérdésben közismert volt félműveltségéről és elfogultságairól. (Tőle való többek között a Krisna-fejezet *Nevelés* szakasza is, jóllehet köztudomású, hogy elvesztette a perét a krisnákkal szemben. Mindennek alapján nemigen remélhet az olvasó tárgyilagos tájékoztatást a könyvből. Nem is kap. Azt azonban el kell ismerni, hogy a bevezető jóval elfogultabb, mint a nyolc szekta „ismertetése”.

A szekták a „mentális manipuláció változatos módszereit alkalmazzák” és többségük mögött „transznacionális szervezettségű és finanszírozású tőkeerős szervezetek, ill. üzleti vállalkozások állnak”. A szekták elleni fellépést természetesen csak a liberális kritika hozta összefüggésbe a keresztény nagyegyházak féltékenységeivel. A civil és a közhatalmi szféra autonómiájáért való határozott kiállás – írja a bevezető – „nem ment fel az emberi méltóságot és szabadságot másként megbéklyózó társadalomellenesség elutasítása alól. Jut-e eszébe bárkinek is a szabadságjogokra apellálni, tegyük fel, a kábítószerezéssel, a prostitúcióval, a nyíltan fajgyűlölő szervezkedéssel s az antiszociális destrukció más válfajaival szembeni törvényes korlátozások kapcsán? Hogy mik ezek a más válfajok, az két bekezdéssel később válik világossá: a család- és társadalomellenes szekták. Mindez a „claritas”, vagyis a tisztánlátás jegyében! Végül pedig a szerkesztő nagylelkűen megjegyzi, hogy senki nem kívánja a minálunk bejegyzett kultuszok tevékenységét korlátozni, a cél csak a szülők, nevelők és népművelők felvilágosítása. Az ismeretterjesztés *Alain Viven* francia szenátor cikkével kezdődik, aki a szektákat a testi elidegenítés és a lelki nyomás kis gulágjainak nevezi. Ő úgy véli, hogy a szekták a homályban szeretnek maradni, hogy a pénz mindig a középpontban áll. Következésképpen „a szektákról”, s nem egyes szektákról beszél, félművelt, uszító írásában, mely tele van hamisításokkal, rágalmakkal, mely megbélyegző kulcsszavai a „vásári karizma”, az „aberált nihilizmus”, „készruha ideológia” a „morális leromlás”.

Bár a következő fejezetekben kétségek nélkül akadnak tények is, úgy vélem, felesleges lenne a részletes elemzés. Elég talán csak arra utalnom, hogy a Családot csak korai fázisában mutatja be, s a „flörthalászat” abbahagyását 1983 helyett 1988-ra teszi. Ami a krisnáknak tulajdonított nevelési elveket illet, újabb elvesztett per elé nézhetnek a szer-

kesztők. Még annyit, alig másfél oldalt kap a dunaföldvári Holic-csoport is, Németh Géza tollából. Ez az egyetlen szekta hazánkban, amellyel szemben rendőrségi eljárás is folyt (ahogy a szerkesztő ír „részleges eredménnyel”). Sajnos azonban erről a legvalószínűbb káros tevékenységet is folytató szektáról esik a legkevesebb szó, pedig a „kárvallott szülők” kétféle közösségbe is tömörültek, s felvették a küzdelmet gyerekeikért. (Németh Géza is segítette, „animálta őket”, tapasztalatom szerint kellő elfogultsággal és egyoldalúsággal.)

Gál Péter: *A New Age – keresztény szemmel*. Lámpás Kiadó – Szegletkő Kiadó, Budapest – Abaliget, 1994. 400 p.

Tarnay Brónó: *Katolicizmus és kultuszok*. Bencés Kiadó, Pannonhalma, 1994, 200 p.

Lugossy Győző szerk: *Szekták Budapesti Ismeretterjesztő Társulat*, Budapest, 1994. 79 p.

KAMARÁS ISTVÁN

Felnőttek, tanulás, művelődés

Mindazoknak, akik valaha is foglalkoztak felnőttek oktatásával vagy népművelői munkával, egyik legnagyobb problémájuk a felnőttekhez igazodó módszerek megtalálása. A népművelők munkájának módszertani hiányosságaiból több káros következmény származik, mint hinnénk. E hiányosságok – sok egyéb ok mellett – abból fakadnak, hogy módszereink általában a felnőtt ember tanulási (ismeretszerzési) sajátosságainak figyelembevételére törekszenek, anélkül azonban, hogy kellőképpen számításba vennénk: kik azok, akiket „okítunk”. A tanításban, népművelésben résztvevő módszereit nemcsak a felnőttkör általános lélektani sajátosságainak kellene befolyásolniuk, hanem annak is, hogy – a képzésben résztvevők különböző motivációs háttérrel és műveltségszerkezettel kerülnek a képzésbe; – nagy többségük lelkiekben, szemléletben, s alapképzettségüket illetően felkészületlenül került vissza a munkaerőpiacra; – a fiatalok munkanélküliek át- és továbbképzése a pedagógia parkolópályán-tartás speciális területe.

Az ifjúfelnőttkorúak és a felnőttek viszonya az önműveléshez

Az a hely, amelyet ki-kik a társadalmi munkamegosztásban elfoglal, alapvetően meghatározza az ún. „műveltséghez” és az önműveléshez való viszonyát is. Ez a viszony ugyanis konkrét valami, mivel a műveltség tartalma is konkrét. Hogy valakinek mi a viszonya a műveltséghez, attól függ, hogy mi a viszonya annak tartalmához. Nyilvánvaló, hogy ugyanahhoz a műveltséghez másként viszonyul a munkás, a parasztember és az értelmiségi, tekintve, hogy a műveltséghez való viszony is érdekviszony. Az emberek csak annak a műveltségnek az elsajátítására törekszenek, amelynek szükségét érzik. Senki sem fog pusztán azért művelődni, mert rábeszéltek.

Ha az embereknek netán nincs szükségük valamenyi meghatározott műveltségre, ez nem feltétlenül rájuk vet rossz fényt. Ezért nagyon is érdemes elgondolkodni azon, hogy milyen műveltséget is kínálnak iskoláink és művelődési intézményeink. És egyáltalán: érdemes lenne korábbi meggyökeresedett, majd elhallgatott műveltségeszményünket nemcsak a kellőképpen meg nem fogható „modernség” mérlegére tenni, hanem főleg a társadalmi közmegegyezés alapján újrafogalmazni és szentesíteni.